

1. MINERALOGICKÁ TŘÍDA – PRVKY

Jedná se o minerály, které jsou tvořeny jedním prvkem. Jsou v přírodě velice vzácné.

První mineralogickou třídu dělíme do dvou skupin:

- a) Prvky kovové (zlato, stříbro, platina, měď).
- b) Prvky nekovové (síra, grafit, diamant).

Prvky kovové

ZLATO – Au

Obr. č. 1

Zlato je zářivě žlutý minerál, který je velmi měkký a dokonale kujný. Vyznačuje se vysokou hmotností. V přírodě je velice vzácné, nejčastěji se vyskytuje společně s křemenem jako součást tzv. rudných žil. Rudné žíly se vlivem geologických procesů dostávají do blízkosti zemského povrchu, kde dochází k jejich rozpadu. Tak se zlato dostává do řek, kde je proudění vody opracovalo do podoby valounků – rýžování zlata. Nejvíce zlata se v současné době těží v JAR v hlubinných dolech.

Využití zlata:

1. Mikroelektronika – výroba elektronických mikroprocesorů.
2. Šperkařství – výroba šperků.
3. Investiční zlato.
4. Pozlacování předmětů.

STŘÍBRO – Ag

Obr. č. 2

Stříbro je charakteristické svou bílou barvou a dokonalou kujností. Stejně jako zlato, i stříbro je v přírodě velice vzácné. V minulosti byla naleziště stříbra i v ČR (Stříbro, Jáchymov), ale v současné době jsou již vyčerpána a stříbro se již u nás netěží.

Využití stříbra:

1. Mikroelektronika – výroba elektronických mikroprocesorů.
2. Šperkařství – výroba šperků.

Prvky nekovové

SÍRA - S

Obr. č. 3

Síra je minerál, který je charakteristický svou světle žlutou barvou, charakteristickým zápachem. Velice dobře hoří. Síra se nejčastěji vyskytuje v blízkosti sopečných kráterů, vzniká krystalizací ze sopečných par. Síra má významné dezinfekční účinky – ničí choroboplodné zárodky, čehož se využívá v několika oblastech života člověka – zásypy na kůži, postřiky na rostliny, dezinfekce vinařských sudů.

Využití síry:

1. Chemický průmysl – výroba kyseliny sírové, postřiku na rostliny, střelného prachu.

GRAFIT – TUHA, C

Obr. č. 4

Grafit je černý minerál s matně kovovým leskem, který je měkký a zanechává na papíře černou stopu. Vede elektrický proud a je žáruvzdorný. Vazby mezi atomy uhlíku ve struktuře diamantu jsou poměrně dlouhé a ve srovnání s diamantem méně pevné. Grafit a diamant mají totiž stejné chemické složení, liší se stavbou krystalové mřížky. Grafit je měkký a diamant, jehož vazby mezi atomy uhlíku jsou krátké a pevné, je nejtvrdějším minerálem na světě.

Využití grafitu:

1. Výroba tužek.
2. Výroba žáruvzdorných nádob, nátěrových hmot.
3. Výroba mazadel.

DIAMANT – C

Obr. č. 5

Diamant má stejné chemické složení jako grafit, liší se od něj stavbou krystalové mřížky. Je nejtvrdějším minerálem na světě, zároveň je ale velice křehký a je také hořlavý. Vzniká ve velkých hloubkách zemské kůry, v místech, kde působí velký tlak a teplota. Nejčastěji se vyskytuje v čiré formě, může ale mít nejrůznější barevné varianty. Neopracovaná diamant označujeme termínem diamant. Diamant, který je vybroušený, se označuje termínem brilliant. Nejvýznamnější naleziště jsou v JAR – hlubinné doly.

Využití diamantu:

1. Šperkařství – diamanty vysoké kvality.
2. Brusné kotouče – diamanty podřadné.

ZOPAKUJ SI!

1. Jaký má název první mineralogická třída?
2. Uveď, na jaké dvě velké skupiny rozdělujeme první mineralogickou třídu.
3. Uveď alespoň 4 zástupce minerálů patřící do první mineralogické třídy.
4. Které dva minerály jsou využívány v mikroelektronice a proč?
5. V jaké váhové jednotce se na světových trzích obchoduje s drahými kovy?
6. Uveď název nejtvrďšího minerálu na světě:
  - a) v jeho surové podobě
  - b) po vybroušení
7. Diamant a grafit mají stejné chemické složení, v něčem se ale liší. V čem a čím je tato odlišnost způsobena?
8. Který z minerálů první mineralogické třídy je využíván pro výrobu tužek a která z jeho vlastností je při této výrobě využívána?
9. V jakém odvětví lidské činnosti je využíváno diamantů podřadné kvality?
10. Jeden minerál první mineralogické třídy má výrazné dezinfekční účinky, uveď jeho název, vysvětli pojem dezinfekce a uveď, kde je této vlastnosti využíváno.
10. V jaké z vrstev Země jsou získávány minerály první mineralogické třídy?

11. Kde na světě jsou v současné době největší naleziště diamantů?
12. Který z minerálů první mineralogické třídy je charakteristický svou bílou barvou, dokonalou kujností?
13. Který z minerálů první mineralogické třídy je nejlepším vodičem tepla a elektřiny?
14. Které z minerálů první mineralogické třídy jsou využívány ve šperkařství?
15. Jakým způsobem se v přírodě vytváří tzv. rudné žíly?
16. Jak vznikaly valounky zlata v řekách, které později nacházeli zlatokopové při rýžování zlata?
17. Co je na šperku ze zlata nebo stříbra či platiny důkazem, že je tento šperk pravý?
18. Kde se v přírodě nejčastěji nachází síra?
19. Uveď název, hloubku v metrech a místo, kde se nachází nejhlubší důl na diamanty na světě.
21. Jeden z minerálů 1. mineralogické třídy je známý svou odolností vůči silnému žáru, uveď jeho jméno.

ZOPAKUJ SI! – ŘEŠENÍ

1. Jaký má název první mineralogická třída?

První mineralogická třída se nazývá – PRVKY.

2. Uveď, na jaké dvě velké skupiny rozdělujeme první mineralogickou třídu.

Prvky dělíme na prvky kovové a prvky nekovové.

3. Uveď alespoň 4 zástupce minerálů patřící do první mineralogické třídy.

Do první mineralogické třídy řadíme: zlato, stříbro, síru, grafit, diamant.

4. Které dva minerály jsou využívány v mikroelektronice a proč?

V mikroelektronice se využívá zlato a stříbro, protože vedou elektrický proud.

5. V jaké váhové jednotce se na světových trzích obchoduje s drahými kovy?

S drahými kovy se obchoduje v tzv. trojských uncích.

6. Uveď název nejtvrďšího minerálu na světě:

a) **v jeho surové podobě - diamant**

b) **po vybroušení - briliant**

7. Diamant a grafit mají stejné chemické složení, v něčem se ale liší. V čem a čím je tato odlišnost způsobena?

Odlišnost mezi diamantem a grafitem spočívá v rozdílných stavbách krystalových mřížek těchto minerálů.

8. Který z minerálů první mineralogické třídy je využíván pro výrobu tužek a která z jeho vlastností je při této výrobě využívána?

Na výrobu tužek se používá grafit, který se dobře otírá – černě o papír.

9. V jakém odvětví lidské činnosti je využíváno diamantů podřadné kvality?

Diamanty podřadné kvality se používají na výrobu brusných kotoučů.

10. Jeden minerál první mineralogické třídy má výrazné dezinfekční účinky, uveď jeho název, vysvětli pojem dezinfekce a uveď, kde je této vlastnosti využíváno.

Dezinfekční účinky má síra. Dezinfekce je proces ničení choroboplodných zárodků. Této vlastnosti využíváme v lékařství, vinařství a botanice.

11. V jaké z vrstev Země jsou získávány minerály první mineralogické třídy?

Všechny minerály jsou těženy z vrstev zemské kůry.

12. Kde na světě jsou v současné době největší naleziště diamantů?

Největší naleziště diamantů je v JAR.

13. Který z minerálů první mineralogické třídy je charakteristický svou bílou barvou, dokonalou kujností?

Bílou barvu a dokonalou kujnost má stříbro.

14. Který z minerálů první mineralogické třídy je nejlepším vodičem tepla a elektřiny?

Nejlepším vodičem tepla a elektřiny je stříbro.

15. Které z minerálů první mineralogické třídy jsou využívány ve šperkařství?

Ve šperkařství se používá – zlato, stříbro, diamant.

16. Jakým způsobem se v přírodě vytváří tzv. rudné žíly?

Rudné žíly vznikají krystalizací horkých magmatických roztoků.

17. Jak vznikaly valounky zlata v řekách, které později nacházeli zlatokopové při rýžování zlata?

Valounky zlata v řekách se vytváří rozpadem rudné žíly zlata a postupným opracováním zlata vodou do podoby valounku.

18. Co je na šperku ze zlata nebo stříbra či platiny důkazem, že je tento šperk pravý?

Důkazem pravosti šperku jsou tzv. PUNCOVNÍ ZNAČKY.

19. Kde se v přírodě nejčastěji nachází síra?

Síra se nejčastěji vyskytuje v blízkosti sopečných kráterů.

20. Uveď název, hloubku v metrech a místo, kde se nachází nejhlubší důl na diamanty na světě.

Nejhlubší diamantový důl se nachází v Africe – JAR, jeho název je BIG HOLE, jeho hloubka je 1200m.

21. Jeden z minerálů 1. mineralogické třídy je známý svou odolností vůči silnému žáru, uveď jeho jméno.

Minerál odolný proti žáru se nazývá GRAFIT.

Seznam zdrojů k použitým obrázkům:

Obr. č. 1: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Or_Venezuela.jpg / Or Venezuela.jpg / Didier Descouens / [16.12.2012]

Obr. č. 2: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Silver_crystal.jpg / Silver_crystal.jpg / Alchemist-hp / [16.12.2012]

Obr. č. 3: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Sulfur-sample.jpg> / Sulfur-sample.jpg / Ben Mills / [16.12.2012]

Obr. č. 4: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:GraphiteUSGOV.jpg> / GraphiteUSGOV.jpg USGS / [16.12.2012]

Obr. č. 5: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Brillanten.jpg> / Brillanten.jpg / Mario Sarto / [16.12.2012]